

Anbefalinger til frivillige og kommuner i forbindelse med etablering af et lokalt mødested

Anbefalingerne er udarbejdet af Signe Jul Kirkegaard-Larsen, Mette Riisgaard Hansen og Johanne Mose Entwistle fra AART for Realdania og Lokale og Anlægsfonden i 2025. De er baseret på viden fra procesevalueringen af *Mødestedet – en kampagne for landsbyklynger*.

Der skal lyde et stort tak til de frivillige og kommunale repræsentanter på de ni mødestedsprojekter, som har bidraget til dataindsamlingen.

Introduktion

I hele Danmark udvikles nye lokale mødesteder baseret på initiativ og kræfter fra lokale frivillige ildsjæle. Netop disse lokale ressourcer udgør et stort potentiale for at imødekomme nogle af de udfordringer, som kan fylde i landdistrikterne.

Anbefalingerne i denne publikation henvender sig til danske landsbyer, som ønsker at understøtte liv og fællesskab ved at etablere et nyt mødested. Frivillige og kommunen er de centrale aktører, når der skal udvikles et lokalt mødested. Anbefalingerne er derfor delt op og målrettet henholdsvis frivillige og kommunen. Selvom man er frivillig, kan det dog være lærerigt at læse anbefalingerne til kommunen og omvendt, fordi man som frivillig og kommune er afhængige af hinanden, når man skal lykkes med at skabe et godt lokalt mødested.

Anbefalingerne er udledt på baggrund af en procesevaluering af 9 mødestedprojekter. De vigtigste konklusioner fra procesevalueringen kan læses indledningsvist på de følgende sider og kan give læseren en baggrundsforståelse for anbefalingerne. I procesevalueringen har AART interviewet de frivillige og en række kommunale repræsentanter, som har arbejdet med at etablere nye mødesteder i deres lokalmiljø. Mødestedsprojekterne har alle modtaget støtte fra *Mødestedet – en kampagne for landsbyklynger* som Realdania og Lokale og Anlægsfonden (LOA) står bag.

Anbefalingerne er korte og lettilgængelige - hvis man vil læse mere om baggrunden for anbefalingerne (udover konklusionerne), så kan man finde den fulde evalueringsrapport her på Realdanias og LOAs hjemmesider.

Foto AART

Baggrund for anbefalingerne

Der findes masser af liv, engagement og lokale ildsjæle i de danske landsbyer og netop disse frivillige lokale kræfter er en vigtig ressource for udviklingen af landdistrikterne. Etableringen af lokale mødesteder tager udgangspunkt i et ønske om at tilføre værdi til lokalsamfundet, støtte foreningsliv og nye fællesskaber – hvad end det er en ny bygning eller gentænkning og transformation af en eksisterende bygning.

For at lykkedes med et mødested er det vigtigt at have gjort sig et grundigt forarbejde med at formulere behov og visioner for det nye mødested. Som lokale borgere har de frivillige gode forudsætninger for at inddrage og forstå resten af lokalsamfundets ønsker og behov. Når et mødested udvikles på baggrund af denne gode lokale forståelse, er der et vigtigt potentiale for, at lokalsamfundet får ejerskab over det nye mødested, hvilket er afgørende for at mødestedet lykkes.

Der er tale om 9 mødestedsprojekter med vidt forskellige visioner, forudsætninger, størrelse, kompleksitet, organiseringer, lokale kontekster og ambitioner. De mødesteder, der er realiseret, og hvor de frivillige har en positiv oplevelse af selve tilblivelsen, er særligt kendetegnet af følgende faktorer:

- godt samarbejde imellem de frivillige
- nært samarbejde mellem de frivillige og kommunen. Herunder at et mødested har politisk opbakning og assistance fra embedsværket.
- en oplevelse blandt både de frivillige og kommunale aktører af, at de står med et rigtig godt og meningsfuldt projekt, der er støttet og kvalificeret af både lokale borgere og de fagprofessionelle samarbejdspartnere
- overskud blandt de frivillige til at dyrke fællesskabet i landsbyklyngen undervejs i tilblivelsen

De frivillige og kommunale aktører i disse mødestedsprojekter deler også en afgørende forståelse af, at mødestedet skal understøtte fællesskabet og attraktiviteten af at leve i landsbyklyngen, men at et mødested ikke er lig med fællesskab i sig selv. Derfor har de

igennem hele processen haft fokus på at skabe og vedligeholde det sociale liv og fællesskabet i klyngen.

Et godt samarbejde mellem de frivillige, hvor man oplever at bidrage, blive hørt og samtidig har det sjovt og rart sammen, er afgørende for at holde gejsten oppe over tid. Når arbejdet med at etablere et mødested er præget af fællesskab, hygge og glæde, bliver det ikke bare nemmere at komme i mål – selve processen bliver i sig selv meningsfuldt.

At være lokal frivillig, som driver lokal udvikling, kan dog også gøre processen, oplevelsen og mødestedsprojektet mere sårbart på en række forskellige parametre. Eksempelvis hvis der opstår modstand mod eller bare manglende opbakning til projektet i lokalsamfundet, hvis der er udskiftning blandt de frivillige eller problemer i samarbejdet internt i frivilligruppen eller med eksterne, som fx rådgiver eller kommunen.

Et byggeprojekt er en mere kompleks, langvarig og massiv opgave end mange andre typer frivilligt arbejde, og det kræver både tid, tålmodighed, vedholdenhed, særlige kompetencer og en stærk gruppe frivillige. De mødesteder, der ikke er blevet realiseret eller, hvor oplevelsen af processen har været mere udfordrende, er kendetegnet ved følgende:

- rådgivere har tegnet et urealistisk/stort projekt eller projektet kræver en omfattende og kompleks transformation, som medfører en stor økonomi og en kompleksitet, som frivillige ikke som udgangspunkt er klædt på til at håndtere
- samarbejdet mellem de frivillige har været udfordret
- de frivillige har ikke haft de nødvendige kompetencer og har repræsenteret få af de kommende bruger-målgrupper
- Kommunale medarbejdere har ikke understøttet projektet tilstrækkeligt, eller der har ikke været politisk og lokal opbakning.

For at lykkes er det altså vigtigt, at de frivillige har de rette kompetencer, eller at der hentes ekstern hjælp – eksempelvis i form af en kommunal projektleder eller en bygherrerådgiver.

Det er også afgørende, at mødeprojektets ambitionsniveau og kompleksitet afspejles i de kompetencer, der er tilstede i projektet. Når mødestedet/byggeprojektet indeholder kompliceret byggeteknik, bør frivillige kræfter ikke være den drivende aktør i udførelsesfasen, medmindre de har de nødvendige fagspecifikke kompetencer.

Selvom både idé og ejerskabet til mødestedsprojektet skal komme fra de frivillige, spiller kommunen en afgørende rolle. Det gælder særligt, når der udvikles på en kommunal grund eller i en kommunalt ejet bygning, men derudover er kommunens bidrag vigtigt for at lykkes med at bygge mødestedet. Hvor de frivillige kan have fine forudsætninger for at drive aktiviteter og fællesskab i klyngen, kræver det helt andre kompetencer at navigere og gennemføre et byggeprojekt. For at fastholde motivationen hos de frivillige, bør kommunen overveje at understøtte og afsætte ressourcer til at styre selve byggeprocessen, mens de frivillige holder fokus på visionen for stedet og arbejder på at understøtte det liv og de aktiviteter og fællesskaber, der skal udfolde sig på det nye mødested.

I forlængelse heraf ses endnu et dilemma på tværs af flere projekter i forhold til oplevelse af ejerskab og kontrol over projekterne: De frivillige oplever generelt at blive overvældet af projekterne og efterspørger mere støtte og hjælp. samtidig med, at de i nogle tilfælde er tøvende med at overgive kontrol og ejerskab til fx en kommunal medarbejder i forbindelse med byggeprocessen. Evalueringen viser dog også, at den rigtige rollefordeling mellem frivillige og kommune kan løsne op for dette, hvis de frivillige fastholder deres fokus på at udvikle liv og fællesskab i mødestedet undervejs fremfor at fortabe sig i selve byggeprocessen.

Godt samarbejde mellem kommune og frivillige er ofte en forudsætning for, at projektet kan realiseres, men det rummer også et potentiale for strategisk værdi for kommunen. Flere kommunale repræsentanter peger på, at samskabelsen med de frivillige ikke kun styrker det lokale engagement, men også gavner kommunen direkte. Mødestedets faciliteter og aktiviteter ses som redskaber til at fremme fællesskaber og livskvalitet i landdistrikterne, hvilket kan bidrage til at fastholde borgere og tiltrække nye. Derfor bør mødestedsprojekter også ses som en del af kommunens bosætningsstrategi og bredere udviklingsdagsordener.

De frivillige beskriver, at der lokalt og internt i blandt de frivillige, kan opstå en modstand mod partnerskabets krav til mødestedsprojektets arkitektoniske kvalitet.

Dog beskriver de frivillige, at de i forbindelse med ibrugtagning og brug oplever, at denne skepsis gradvist afløses af en erkendelse af, at netop de ambitiøse krav har været med til at løfte både projektet og området som helhed.

Evalueringen viser tydeligt, at særligt de frivillige har høje forventninger til partnerskabet bag kampagnen Mødestedet. Partnerskabet har taget initiativ til kampagnen, finansieret mødestedsprojektet og stiller krav til projektet. De frivillige oplever derfor, at partnerskabet er en form for autoritet, som også har en form for ejerskab over mødestedsprojektet. Samtidig oplever de frivillige, at partnerskabet er den aktør med størst erfaring og viden i forhold til at lykkes med at etablere et godt mødested. De frivillige kender derimod kun ét mødestedsprojekt - deres eget - og deres eneste erfaring med at etablere et mødestedsprojekt, er den erfaring, som de gør sig undervejs. Når nogle frivillige oplever at blive overvældet af opgavens omfang og kompleksitet, er det derfor nærliggende, at de kigger mod partnerskabet som en kompetent ressource i forhold til at blive hjulpet endnu bedre på vej. Evalueringen peger på, at partnerskabets nuværende involvering delvist imødekommer de frivilliges efterspørgsel, men at den på enkelte områder kan styrkes yderligere - fx i forhold til i endnu højere grad at bidrage med konkret og anvisende hjælp til mødestedsprojekterne fremadrettet. Dog bør hensynet til, at ejerskabet over mødestedsprojektet skal og bør forblive lokalt - og særligt forankres hos de frivillige - vægtes tungest.

Anbefalinger til frivillige

PLANLÆGNING

Kend projektets belastning – og planlæg efter det

Byggeprojekter strækker sig over tid og kan være krævende. Med en god planlægning kan I skabe en proces, der både holder gejsten oppe og tager højde for udfordringer undervejs. Vær realistiske fra start: fordel opgaver fejrr de små sejre, og afsæt midler til at få hjælp af professionelle. Selvom det kan være mere omstændigt at blive enige i en større gruppe, så prøv alligevel at være mange frivillige om opgaverne og rekrutter nye med-frivillige løbende; at være frivillig i sit eget lokalområde kan være krævende, så det er afgørende at kunne fordele arbejdsbyrden på flere skuldre. Husk at fordele de forskellige roller imellem jer og sørg for at udpege én projektleder.

Kortlæg kompetencer blandt de frivillige og brug dem rigtigt

Kortlæg jeres forskellige formelle og uformelle kompetencer og erfaringer, som kan sættes i spil i projektet. Sammenhold jeres kompetencekortlægning med de opgaver og aktiviteter, som projektet består af. Som frivillig kan det være svært at navigere i byggeprojektets faser og vide, hvad det kræver af faglige kompetencer undervejs. Derfor kan det være godt at opsøge sparring hos kommunen og fagprofessionelle til denne kortlægning af kompetencer og aktiviteter. Husk også at overveje, hvor jeres interesse og motivation som frivillige ligger. Vurder hvad I selv kan og vil løfte, og hvad I har brug for hjælp til (fx opgaver, der handler om tilladelser, byggeteknik, jura, projektstyring, mm.). Genovervej løbende denne opgavefordeling efterhånden som projektet udvikler sig.

Rekrutter frivillige som repræsenterer mødestedets fremtidige brugere og rekrutter dem løbende

Kortlæg de brugergrupper, der skal bruge det færdige mødested. Overvej hvorvidt gruppen af frivillige repræsenterer de fremtidige brugere, og hvordan I bedst muligt kan række ud til disse målgrupper og rekruttere dem. At mangle frivillige ressourcer og kompetencer er en reel risiko for projektets kvalitet og gennemførsel. Det er derfor vigtigt at bruge ressourcer på løbende rekruttering af nye frivillige.

Afsæt ressourcer til at søge finansiering og lav en plan

Sørg for at afsætte tilstrækkelige frivillige ressourcer til at sikre projektets fulde finansiering og forbered jer på, at det tager tid og kan indebære afslag. Lav en plan for, hvor I vil søge finansiering. Er det mange mindre bevillinger eller få større bevillinger, I går efter at søge? Går I efter lokale eller nationale fonde? Afvej for og imod og søg evt. rådgivning hos en professionel fundraiser.

Stol på processen og hold ud!

Erfaringen fra de opførte mødesteder er, at en del skepsis i lokalsamfundet vendes til begejstring, når mødestedet står færdigt, og flere kan opleve værdien af det konkrete mødested. Hvis I vel og mærke har gjort jer umage med at etablere et mødested, der er bredt forankret lokalt, så stol på, at jeres arbejde vil bære frugt.

SAMARBEJDE

Få mest muligt ud af samarbejdet med jeres rådgiver

Rådgivere (arkitekter og ingeniører) er en vigtig fagprofessionel ressource i byggeprojekter. De bidrager med dyb faglig viden, overblik og erfaring, og deres rolle er at sikre, at idéer kan omsættes til realistiske, bygbare og holdbare løsninger. Husk på, at rådgivere ikke er frivillige i projektet. Uret tæller – også selvom det "bare" er et kort spørgsmål på telefonen eller deltagelse i et spændende møde, hvor I som frivillige selv bruger jeres sparsomme fritid. Lav en konkret plan for, hvilke opgaver rådgiveren skal inddrages i, og hvilke opgaver I med fordel selv kan varetage som frivillige eller i samarbejde med kommunen.

Få kommunen som medspiller

Kommunal opbakning er afgørende for at lykkes med at skabe et godt og varigt lokalt mødested. Start derfor med at kortlægge kommunen og de forskellige mennesker,

som I er afhængige af for at lykkes. Husk at det både kan være lokale politikere og ansatte i kommunen, og at der kan være brug for forskellige kommunale aktører og kompetencer på forskellige tidspunkter i projektets levetid. Genbesøg derfor kortlægningen inden hvert faseskift i projektet. Husk også at kortlægge, hvilke kommunale dagsordner jeres mødestedsprojekt kan hjælpe på vej (fx bosætningsstrategi, ældre/sundhedspolitik osv.). Brug denne viden i jeres udvikling af mødestedet og i jeres dialog med kommunen for at få deres opbakning til projektet. Overvej hvem af jer frivillige, der med fordel kan være den primære kontakt til kommunen.

Afklar kontraktlige forhold i fredstid

Det kan måske føles tillokkende at hyre en ven af projektet som rådgiver, udførende håndværker eller projektleder. Men det kan skabe udfordringer, når projektet ændrer sig, tidsplanen skrider, eller svære beslutninger skal træffes. Overvej derfor nøje at vælge en udefrakommende professionel rådgiver, som har de rette kompetencer og erfaring, og som kan og ”tør” stille spørgsmål, udfordre idéer og behov og komme med fagligt kvalificerede input. De færreste byggeprojekter gennemføres uden forsinkelser, uoverensstemmelser eller andre udfordringer. Derfor er det vigtigt indledningsvist at sikre klare kontraktlige rammer for samarbejdet med rådgivere, så roller, ansvar, økonomi og forventninger er tydeligt aftalt. Det skaber det bedste grundlag, hvis/når der opstår uenigheder undervejs.

Forventningsafstem med fonde

Fonde er forskellige og agerer derfor forskelligt i de projekter, som de støtter. Sørg for at forventningsafstemme med hver enkelt fond, i forhold til hvad I kan forvente af dem undervejs (udover finansiering), og hvad I selv eller andre aktører i projektet (fx fra kommunen) skal levere.

INDDRAGELSE OG FORANKRING

Husk at små forandringer kan virke store i et lille lokalsamfund

Det er en helt særlig rolle og opgave at være frivillig og drive et byggeprojekt i sit eget lokalsamfund, fordi man kan møde kritik og skepsis. Det kræver en stor portion tålmodighed og vedholdenhed, samtidig med, at man som frivillig skal se sig selv som ”ambassadør” for det fremtidige mødested. Man skal være nysgerrig, lyttende og inkluderende i forhold til lokalsamfundets ønsker og behov – måske er de anderledes end jeres egne?

Overvej om kommunen skal aflaste jer i dialogen med lokalsamfundet, særligt hvis projektet støder på lokal modstand. Det kan fx være ved at facilitere borgermøder eller ved at overtage en konflikt dialog.

Skab lokal forankring af mødestedet fra start

Skab visionen for mødestedet sammen med lokalsamfundet og forankre den bredt tidligt i processen. Vent med at vise konkrete visuelle løsninger, men fokusér på alt det, som lokalsamfundet sammen skal lykkes med, når I får et fælles mødested. Vær tydelig omkring, hvad de andre i lokalsamfundet reelt har indflydelse på, og hvordan de som stedets fremtidige brugere har en rolle, både undervejs i tilblivelsen og i forhold til brugen og driften efterfølgende. Vær opmærksom på, at bred forankring af et nyt mødested i lokalsamfundet kræver en løbende og aktiv indsats i form af fx inddragelse og kommunikation. Husk at planlægge denne del og afsæt tid og ressourcer, så den ikke glemmes, når projektets andre opgaver kræver jeres tid og ressourcer.

Tænk driften ind fra start

Allerede i projektets tidlige faser, skal I overveje, hvordan det fremtidige mødested skal driftes i dagligdagen. Hvem skal have ansvaret for hvad? Hvilken organisering er nødvendig, og hvilke formelle aftaler skal indgås for at lykkes med den ønskede drift. Hvis driften skal bero på frivillige kræfter fra lokalsamfundet, så skal de rekrutteres og inddrages undervejs i projektet.

Vær opmærksom på at krav omsættes til kvalitet i det færdige mødestedsprojekt

Erfaringen fra opførte mødestedsprojekter er, at høje krav til kvalitet resulterer i et bedre mødested. Brug denne erfaring som argument undervejs, hvis kravene til kvalitet møder lokal kritik. Overvej at arrangere en studietur for interesserede borgere til andre mødesteder, så I sammen kan gøre jer den erfaring.

Kommunikér – mere end I tror er nødvendigt

Brug forskellige platforme (fx Facebook, fysiske opslag, nyhedsbreve) og markér og fejrr de små og store sejre undervejs (fx fondsstøtte, første spadestik, åbning osv.). I kan også afprøve konkrete aktiviteter til det kommende mødested. Når I kommunikerer løbende, holder I også ”gryden i kog” i lokalsamfundet og sandsynliggør større opbakning til mødestedet, når det skal tages i brug. Sørg for at én eller flere frivillige har ansvaret for kommunikationsopgaven, så den prioriteres igennem hele projektet.

MØDESTEDETS INDHOLD

Fokuser på de vigtigste behov, som mødestedet skal indfri

Husk at et godt mødested ikke skal løse alt på én gang og på ét sted. Fokuser på, hvad der er vigtigst: Hvad skal mødestedet indeholde og kunne, for at det bliver et samlingspunkt, som jeres lokalsamfund i fællesskab har lyst til at bruge og passe på i mange år fremover? Ved at holde projektet enkelt, bliver det lettere at føre ud i livet. Det gør det også mere overskueligt for jer som frivillige – både undervejs i tilblivelsen og når mødestedet engang skal drives i hverdagen.

Fokuser på livet – ikke murstenene

Brug jeres frivillige kræfter rigtigt!

Lad de fagprofessionelle tage sig af selve byggeriet, og brug i stedet jeres frivillige kræfter på at skabe fællesskab og liv omkring det kommende mødested. I kan allerede undervejs i tilblivelsen begynde at afprøve nogle af de aktiviteter, som mødestedet skal rumme, når det står færdigt. På den måde kan I øve jer på fremtiden, styrke fællesskabet og skabe lokal opbakning – længe før mødestedet åbner.

Brug blikket udefra til at kvalificere mødestedsprojektet

Når partnerskabet, rådgivere og fonde involveres i det lokale projekt, kommer de både med erfaring og et værdifuldt udefrakommende blik. Brug det til at åbne nye perspektiver og sikre et realistisk og bygbart projekt.

Tydeliggør hvad der er særligt ved jeres lokalsamfund

Hvis partnerskabet, fonde og rådgivere skal forstå jeres vision og lokale kontekst, kan I med fordel arbejde med at kortlægge eksisterende fællesskaber og faciliteter, og på det grundlag sammen skabe en fælles fortælling om landsbyklyngens identitet.

Anbefalinger til kommuner

Afsæt ressourcer til at hjælpe de frivillige

Kommunens understøttelse er vigtig under hele projektet, men det er særligt vigtigt, at dialogen starter tidligt, og at kommunen er behjælpelige under selve byggeprocessen, også selvom kommunen ikke ejer grund eller bygning. Kommunen kan med fordel i nogle tilfælde stå for byggestyring, da det ikke kan forventes at finde de rette kompetencer og ressourcer til dette blandt de frivillige. Afsæt de nødvendige ressourcer og (fag-)personer til at bidrage til mødestedsprojektet og vær opmærksom på, at samskabelse med frivillige og lokalsamfund kan tage mere tid end normalt, når kommunen er bygherre.

Hjælp mødestedet godt på vej, men lad ejerskabet over visionen bo hos de frivillige og deres lokalsamfund

De frivillige har oftest glæde af et tæt samarbejde med kommunen og de kan have brug for hjælp til centrale opgaver som projektledelse og byggestyring. Når det er tilfældet, skal I som kommune være særligt opmærksom på den vigtige og svære balance mellem at samarbejde og hjælpe de frivillige i det omfang de har brug for, uden at de frivillige oplever et tab af kontrol og ejerskab over mødestedsprojektet. Det er de frivillige og lokalsamfundet, der får mødestedet til at leve, og ejerskabet over visionen og projektet skal derfor bo hos dem.

Skab en tydelig indgang til kommunen

For at samarbejdet mellem kommune og frivillige kan fungere så effektivt som muligt, er det afgørende, at de frivillige let kan finde vej (ind) i det kommunale system. Det fremmer dialogen, når det er tydeligt, hvem man som frivillig skal kontakte. Udpeg en kontaktperson eller en fast og tydelig indgang, som kan fungere som bindeled mellem de frivillige og andre vigtige kommunale aktører. Kommunens tilgængelighed og evne til at lytte spiller en stor rolle for, hvordan borgerne oplever samarbejdet. En god relation og oplevelse kan sikre, at frivillige kræfter, også i fremtiden, har mod på at bidrage aktivt til udviklingen af deres lokalområde.

Støt op om det, der er svært som frivillig

De frivilliges idéer udspringer af et stort engagement og et reelt ønske om at gøre noget godt for landsbyklyngen, men de frivillige er under et stort krydspres, når de involverer sig i udviklingsprojekter i deres eget lokalsamfund. I tilfælde af lokal uenighed, kan kommunen fungere som en mere neutral facilitator og støtte op om fx inddragelsesprocesser i lokalsamfundet og eventuel konflikthåndtering.

Understøt mødestedets fremtidige hverdag

Vær tydelig omkring, at den daglige drift er forankret hos de frivillige, men hjælp med at udvikle aktiviteter og driftsmodeller, som kan sikre lang levetid og brug af mødestedet. Hjælp de frivillige med at tænke driften ind allerede i udviklingen af mødestedet. Aktivér kommunens netværk til andre frivilligdrevede foreninger og mødesteder, som de frivillige kan inspireres og lære af.

Forankring bredt i kommunen

Når et mødestedsprojekt bevæger sig fra idé til byggefase, kan det skifte hænder internt i kommunen. Derfor er vigtigt, at projektet også forankres på tværs af relevante afdelinger og fagområder i kommunen, så viden ikke går tabt, og kontinuiteten i samarbejdet med de frivillige sikres. En bred forankring i kommunen gør projektet mere robust og skaber bedre rammer for koordinering og opbakning.

Se mødestedsprojektet som en del af kommunens strategiske udvikling

Et mødestedsprojekt er ikke bare etableringen af et nyt lokalt samlingspunkt til glæde for de eksisterende lokale beboere. Nogle kommuner oplever, hvordan et attraktivt mødested spiller en positiv rolle i forhold til at tiltrække nye beboere til området og således kan spille positivt ind i en bosætningsstrategi.

